

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ БАЊА ЛУКА
FACULTY OF PHILOSOPHY BANJA LUKA
Булевар војводе Петра Бојовића бр. 1а, Бања Лука
телефон: 051/322-780, 322-790, 323-080, 323-530
e-mail: fil.fakultet@blic.net

Број: 07/2255-1/13
Дана: 02.12.2013. године

На основу члана 71. Закона о високом образовању („Службени гласник Републике Српске“, број 73/10, 104/11 и 84/12) Наставно-научно вијеће Факултета, на сједници одржаној 02.12.2013. године донијело је следећу

О Д Л У К У

о усвајању Извјештаја комисије за оцјену докторске дисертације

1.

Усваја се Извјештај комисије за оцјену докторске дисертације кандидаткиње мр Милице Дробац, под насловом «ПСИХОЛОШКИ ЕФЕКТИ ВЈЕЖБЕ И ТРАНСФЕРА У РАЗВОЈУ КРЕАТИВНОСТИ КОД ИНТЕЛЕКТУАЛНО ДАРОВИТИХ УЧЕНИКА ВИШИХ РАЗРЕДА ОСНОВНИХ ШКОЛА».

2.

Ментор код израде докторске дисертације била је др Биљана Требјешанин, редовни професор Учитељског факултета Универзитета у Београду.

3.

Саставни дио ове Одлуке је извјештај Комисије за оцјену докторске дисертације.

4.

Ова Одлука ступа на снагу даном доношења.

Достављено:

1. Именованом
2. Сенату
3. Рачуноводству
4. У досије

ДЕКАН
Drago Branković
Проф. др Драго Бранковић

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ:

ИЗВЈЕШТАЈ *о оцјени урађене докторске тезе*

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

Научно-наставно веће Филозофског факултета у Бања Луци, на седници одржаној 04. 07. 2013. године, именовало је комисију за оцену урађене докторске дисертације *Психолошки ефекти вјезбе и трансфера у развоју креативности код интелектуално даровитих ученика виших разреда основне школе*, мр Милице Дробац. Комисија је радила у саставу: проф. др Биљана Требјешанин, редовни професор Учитељског факултета Универзитета у Београду, ужа научна област психологија, председник; проф. др Благица Златковић, ванредни професор Учитељског факултета Универзитета у Нишу, ужа научна област психологија, члан и проф. др Татјана Стефановић-Станојевић, редовни професор Филозофског факултета Универзитета у Нишу, ужа научна област психологија, члан. На основу детаљног увида у текст докторске дисертације, Комисија подноси Научно-наставном већу извештај о оцјени урађене докторске дисертације, који следи.

Датум и орган који је именовао комисију. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звање, назив уже научне области за коју је изабран у звање и назив универзитета и факултета у којој је члан комисије запослен.

1. УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСKE ТЕЗЕ

Докторска дисертација мр Милице Дробац садржи 162 стране основног текста организованог у четири тематске целине и закључак. У оквиру прве тематске целине изложени су теоријско-концептуални оквир рада и резултати ранијих истраживања с циљем контекстуализовања истраживачког проблема аутора дисертације (12-97). У другој тематској целини детаљно је описан методолошки приступ истраживачком проблему (98- 121). Трећу тематску целину чини подробен приказ резултата реализованог истраживања, који укључује 55 табела и један графички приказ плана истраживања (122- 152). Дискусији налаза спроведеног истраживања намењена је четврта тематска целина (153-172). Основни текст дисертације се завршава закључком (173-175) у којем аутор уопштава налазе истраживања, указује на значајна даља истраживања и на практичне импликације налаза. Текст је опремљен резимеом на матерњем и енглеском језику, списком навођене литературе који укључује 54 релевантне референце (175-178) и додатком са прилозима који укључује: тестове знања за четири наставна предмета (математика, биологија, хемија, физика) на које се односило истраживање; задатке и упутства коришћене у склопу експерименталног програма и наставне програме за

четири предмета укључена у истраживање (179- 243).

а) Истаћи основне податке о докторској тези: обим, број табела, слике, број цитиране литературе и навести поглавља.

2.УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Полазећи од значаја креативности, посебно интелектуално даровитих особа, за друштвени и цивилизацијски развој, с једне стране и резултата истраживања који указују на то да је креативност могуће развијати, посебно у школи, с друге, али и од сазнања да се развоју креативности у школском контексту не посвећује потребна пажња, мр Милица Дробац у свом раду у фокус проучавања и истраживања поставља структуру креативности интелектуално даровитих особа, понашање различитих структурних компоненти креативности под утицајем одређеног програма за развој креативности и то у реалном школском контексту и могућност трансфера ефеката вежбања креативности на нове области. Поред теоријске, овако постављен циљ истраживања има и несимњиву апликативну релевантност јер укључује израду и проверу ефикасности одређеног програма за унапређење креативности интелектуално даровитих ученика који би могао бити примењиван у реалној школској пракси. Специфични циљеви истраживања које је ауторка поставила били су следећи: идентификовати факторе креативности код интелектуално даровитих ученика; испитати који су се фактори креативног мишљења интелектуално даровитих испитаника развили под утицајем традиционалне наставе, а који нису; испитати који су се фактори креативног мишљења интелектуално даровитих испитаника развили под утицајем експерименталног програма, а који нису; испитати напредак испитаника у квалитету знања (ниво знања) под утицајем експерименталног програма намењеног развоју креативности; испитати постојање трансфера ефеката експерименталног програма на нове области.

Циљеве свог рада ауторка поставља на основу проучавања три групе одговарајућих основних извора. Прву групу извора чине класични и новији радови који се тичу даровитости, другу групу радови о креативности, трећу они о трансферу знања и вештина, посебно у области креативности и четврту о нивоима знања и њиховом односу с креативношћу.

Ауторка прво разматра садржај и обим појма интелектуална даровитост, а затим нуди преглед најрелевантнијих теорија даровитости какве су Рензулијева теорија три прстена, Гарднерова теорија вишеструких интелигенција и Стернбергов WISC модел даровитости, да би се затим бавила питањима идентификације даровитости, посебно поступком и дилемама везаним за идентификацију даровитости. Предмет посебне пажње кандидаткиње били су и начини рада с даровитим ученицима (акцелерација, индивидуализација наставе, хомогено груписање, менторство и остали облици). Као критеријум за сврставање ученика у категорију даровитих, кандидаткиња се определила за оне чији је коефицијент интелигенције изнад 130, а начин рада за који се у оквиру експерименталног програма определила било је хомогено груписање.

Своје разматрање креативности ауторка започиње сучељавањем различитих приступа истраживању креативности и њеном концептуализовању какви су приступ усмерен на идентификовање когнитивних процеса који леже у њеној основи; приступ заснован на анализи карактеристика креативног продукта и онај усмерен на откривање склопа особина личности карактеристичног за креативне особе. Затим су разматране најутичајније теорије креативности какве су Гилфордова, Торансова

и Csikzentmihali-јев системски модел креативности. У свом истраживању ауторка се определила за еклектичко одређење креативности засновано на карактеристикама продукта (нов, оригиналан и прилагођен реалности) и интелектуалним операцијама како су дефинисане у Торансовом тесту креативности (флуентност, оригиналност, апстрактност наслова, елаборација, отпор ка превременом затварању). Предмет посебне пажње кандидаткиње и у овом одељку биле су могућности за развој креативности и улога школе у њеном развоју. Као посебно значајне чиниоце развоја креативности Милица Дробац издваја подстицање развоја одређених функција креативног мишљења и демакратску климу у разреду, што ће и бити приступ за који се определила у свом експерименту.

На основу историјског прегледа схватања трансфера ефеката учења на нове области, кандидаткиња указује на резултате истраживања изведених у нашој средини према којима приступ и метод учења имају највећу трансферну вредност што се, пре свега, односи на креативан приступ и метод учења. На овим сазнањима ауторка је засновала своје очекивање појаве трансфера ефеката експерименталног програма креативног учења одређених школских предмета на нове предмете на којима није примењиван.

Завршни део ове тематске целине, кандидаткиња је посветила приказу Блумове таксономије знања у когнитивном домену, указујући на значај овладавања вишим категоријама знања из овог система за развој креативности ученика.

На основу прегледа релевантних приступа проучавању и истраживању креативности, уочљива су два карактеристична тренда: један усмерен на расветљавање структуре креативности, њених компоненти и њихових узајамних веза и други усмерен ка откривању услова за развој креативности. Допринос докторске дисертације мр Милице Дробац могао би бити у повезивању ова два тренда, будући да је њен циљ како проучавање структуре креативности даровитих особа, што има посебну друштвену релевантност, тако и упознавање услова њеног развоја у школском контексту. Но, и само истраживање креативности се може сматрати значајним доприносом, јер се креативност ретко појављује као предмет истраживања из бројних разлога на које је указано и у овом прегледу литературе.

- а) Укратко истаћи разлог због којих су истраживања предузета и циљ истраживања;
- б) На основу прегледа литературе сажето приказати резултате претходних истраживања у вези проблема који је истраживан;
- в) Навести допринос тезе у рјешавању изучаване проблематике;
- г) У прегледу литературе треба водити рачуна да обухвата најновија и најзначајнија сазнања из те области код нас и у свијету.

3. МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

Истраживање мр Милице Дробац реализовано је у целини у складу с планом истраживања који је одобрен и детаљно приказано у складу са стандардима за ову врсту рада (предмет, проблем и циљ истраживања; варијабле; хипотезе; инструменти; начин извођења истраживања; узорак и формирање група; начин анализе података). Реч је о експерименталном истраживању с паралелним групама и с тест-ретест нацртом, што се сматра најпоузданијим научним методом за истраживање чинилаца испитиваних појава, а с обзиром на циљеве истраживања примена експеримента је оправдана. Сам експеримент је осмишљен и реализован на прихватљив начин. У истраживању су формиране експериментална и контролна група са по 45 даровитих ученика осмог разреда (кофицијент интелигенције већи од 130) које су применом статистичке анализе коваријансе усклађене према

изражености једног фактора креативности (флуентност), а на основу оцена из биологије и математике и с обзиром на успех у предметима у оквиру којих је увежбаван креативни присуп учењу. Инструменти за уједначавање група били су SPM- плус (Стандардне прогресивне матрице са додатком намењеним мерењу интелектуалне даровитости) и Торансов тест креативног мишљења (ТТСТ-фигурална форма А). Контролна група је похађала редовну наставу према наставном плану и програму за осми разред, док је експериментална група, поред редовне наставе, била изложена експерименталном програму намењеном развијању пет фактора креативности и креативног решавања проблема, у трајању од једног школског часа, једном седмично, током целе школске године, што је укупно 30 школских часова. Циљ програма је било креативно решавање проблема (алтернативно решавање задатака и увиђање дате проблемске ситуације у различитим контекстима) на градиву математике и биологије. У завршној фази експеримента извршено је регистирање Торансовим тестом креативног мишљења (ТТСТ- фигурална форма В), као и тестирање знања из математике и биологије којим је проверавано креативно решавање задатака на вишим нивоима знања према Блумовој таксономији (анализа, синтеза, евалуација), које је требало да покаже ефекте експерименталног програма на развој креативности у областима у којима је вежбана. Провера креативног решавања задатака тестовима из хемије и физике, требало је да покаже постојање или непостојање трансфера ефеката експерименталног програма. Подаци су на одговарајући начин обрађени с обзиром на специфичне циљеве истраживања (примењена је факторска анализа којом је проверавана факторска структура креативног мишљења код даровитих ученика и корелациона анализа за утврђивање релација између различитих компоненти креативног мишљења (независност, односно међузависност компоненти) и t-тест за проверу значајности разлика резултата на претесту и постесту за експерименталну и контролну групу. Резултати су приказани систематично и јасно уз коришћење табеларних приказа.

- а) објаснити материјал који је обрађиван, критеријуме који су узети у обзир за избор материјала;
- б) дати кратак увид у примјењени метод рада при чему је важно оцјенити сљедеће:
- в) да ли су примјењене методе адекватне, довољно тачне и савремене, имајући у виду достигнућа на том пољу у свјетским нивоима;
- г) да ли је дошло до промјене у односу на план истраживања који је дат приликом пријаве докторске тезе, ако јесте зашто;
- д) да ли испитивани параметри дају довољно елемената или је требало испитивати још неке, за поуздано истраживање;
- е) да ли је статистичка обрада података адекватна;
- ж) да ли су добивени резултати јасно приказани;

4. РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања изложени су логичним редоследом, систематично, прегледно и јасно. Прво су изложени и анализирани резултати који се односе на релације међу идентификованим факторима креативности код даровитих ученика (интеркорелације), затим резултати који се односе на укупан скор креативности на претесту и постесту за експерименталну, а онда и за контролну групу, као и резултати поређења укупног скорa експерименталне и контролне групе на тесту и ретесту креативности. Поред тога, приказани су и поређени резултати добијени на претесту и постесту за сваки од фактора креативности посебно (флуентност, оригиналност, елаборацију, апстрактност наслова, отпор пребрзом затварању), како за експерименталну, тако и за контролну групу. На крају су изложени резултати

поређења постигнућа експерименталне и контролне групе на тесту виших нивоа знања из биологије и математике. на чијем градиву је и увежбаван креативни приступ, као и резултати поређења успешности на тесту виших нивоа знања из хемије и физике, као нових области знања на којима креативни приступ није директно увежбавана.

Резултати указују на постојање статистички значајних повезаности између четири од пет идентификованих фактора креативности, осим фактора апстрактност наслова, што, с једне стране посматрано, говори у прилог валидности инструмента за испитивање креативности, односно у прилог томе да иза сва четири повезана чиниоца вероватно стоји један општији фактор креативности, док се један фактор не уклапа најбоље, а с друге, да чиниоци креативности нису сасвим независни како сматрају неки проучаваоци креативности.

Кад је реч о утицају експерименталног програма на унапређење креативности, посматрано преко укупног скорa на тесту креативности (претест – постест), резултати указују да напредак експерименталне групе на постесту који је видљив на нивоу мера просека, није статистички значајан, као што ни опадање мера просека на постесту за контролну групу није статистички значајно, што би значило да проверавани програм није довео до очекиваних ефеката на нивоу укупног скорa креативности.

Када се ефекат експерименталног програма посматра преко идентификованих фактора креативности појединачно, резултати показују да у експерименталној групи постоји само статистички значајно повећање фактора *флуентност*, који је у контролној групи остао непромењен у односу на претест. На фактору *елаборација* дошло је до статистички значајног напретка у обе групе, док су за факторе *оригиналност* и *апстрактност наслова* анализе показале значајно опадање у обе групе. Фактор *отпор пребрзом затварању* је у обе групе остао непромењен на статистички значајном нивоу. Експериментални програм је, према приказаним резултатима имао ефекат само на један фактор креативности (*флуентност*), док на остале није, али су за унапређење неких фактора креативности (*елаборација*) изгледа постојали услови ван експерименталног програма (у редовној настави), а за неке нису, те су остали непромењени (*отпор пребрзом затварању*), или су чак били контрапродуктивни, те су довели до лошијих резултата на постесту у обе групе (*оригиналност*, *апстрактност наслова*).

Поред сазнања да проверавани експериментални програм за подстицање креативности углавном није ефективан, анализа резултата је указала на низ чинилаца које је неопходно обезбедити како би подстицање креативности у школском контексту било успешно, што се може сматрати значајним доприносом дисертације. Међу факторима на које је кандидаткиња указала су следећи: добро владање нижим нивоима знања (знање, схватање): довољно времена за рад, што подразумева мању количину градива, мање предмета који би били боље међусобно повезани, али и промену предметно часовног система наставе; подстицајна и подржавајућа клима у разреду, клима слободног изражавања и одсуства неугодне тензије; претходно знање и искуство; мотивација; укљученост подстицања креативности у редовну наставу, што подразумева обогаћивање програма за све ученике, диференцијацију наставе и обуку наставника за подстицање креативног приступа учењу, уместо хомогеног груписања.

Провера ефективности програма с обзиром на предметну област показала је да је ефекат вежбања креативног приступа решавању проблема био ефикаснији на градиву математике него на градиву биологије (на тесту виших нивоа знања из математике разлика између експерименталне и контролне групе је била статистички

значајна, док на тесту знања из биологије- није).

У погледу трансфера значајне разлике у корист експерименталне групе нађене су и за физику и за хемију.

Налазе истраживања кандидаткиња је коректно протумачила и објаснила уз потребан ниво критичности, а закључци које је извела су засновани на добијеним налазима. Одређене допуне дискусије резултата које су пожељне, нису такве природе да се неби могле учинити на самој одбрани.

- а) Укратко навести резултате до којих је кандидат дошао;
- б) Оцијенити да ли су добивени резултати правилно, логично и јасно тумачени, упоређујући са резултатима других аутора и да ли је кандидат при томе испољавао довољно критичности;
- в) Посебно је важно истаћи до којих нових сазнања се дошло у истраживању, који је њихов теоријски и практични допринос, као и који нови истраживачки задаци се на основу њих могу утврдити или назирати.

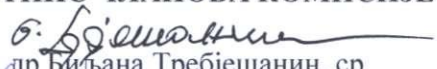
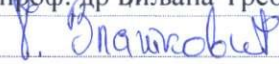
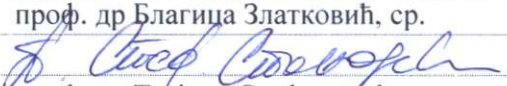

5. ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Докторска дисертација мр Милице Дробац чији је наслов: *Психолошки ефекти вјежбе и трансфера у развоју креативности код интелектуално даровитих ученика виших разреда основне школе*, у потпуности је усклађена са одобреном пријавом ове теме. Ова дисертација представља оригиналан и вредан допринос психолошкој науци, посебно у области креативности и даровитости. То је самостално научно дело о кључним питањима и специфичностима методичког приступа процесу подстицања креативности интелектуално даровитих појединаца у школском контексту. У дисертацији је до изражаја дошло не само кандидатово познавање специфичне проблематике којом се бави, већ и смисао за самосталне теоријске анализе и критичке оцене релевантне литературе и резултата других истраживача, као и оспособљеност за сложена методолошка истраживања у области психолошке науке и интерпретацију добијених резултата. Докторска дисертација је писана систематично, логично, прегледно и јасно. Кандидаткиња уме да одабере и анализира оно што је најбитније с гледишта предмета њеног истраживања. У раду, наравно, има и питања која захтевају потпунију елаборацију и додатна објашњења, али о томе ће бити речи на одбрани, када ће чланови комисије изнети појединачна запажања и поставити одређена питања.

На основу свега реченог, Комисија сматра да докторска дисертација *Психолошки ефекти вјежбе и трансфера у развоју креативности код интелектуално даровитих ученика виших разреда основне школе*, мр Милице Дробац, испуњава услове који се овој врсти радова постављају и предлаже Научно-наставном већу Факултета да је *прихвати и одобри* њену јавну одбрану пред истом Комисијом која је оцењивала завршену дисертацију.

- а) Навести најзначајније чињенице што тези даје научну вриједност, ако исте постоје дати позитивну вриједност самој тези;
- б) Ако је приједлог негативан, треба дати опширније образложење и документовано указати на учињене пропусте, односно недостатке написане докторске тезе.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. проф. др Биљана Требјешанин, ср.
2. проф. др Благоица Златковић, ср.
3. проф. др Татјана Стефановић, ср.
4. проф. др Татјана Стефановић, ср.
5. проф. др Татјана Стефановић, ср.
6. _____

ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ: Члан комисије који не жели да потпише извјештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извјештај образложење, односно разлог због којих не жели да потпише извјештај.